

Zakład Angielskiego Językoznawstwa Stosowanego
I Dydaktyki Języka Angielskiego
Prof. zw. dr hab. Teresa Siek-Piskozub

RECENZJA DOROBKU NAUKOWEGO DOKTOR MONIKI KUSIAK W POSTĘPOWANIU HABILITACYJNYM

Od razu na wstępie pragnę zaznaczyć, że moja ocena całokształtu osiągnięć kandydatki jest pozytywna. Poniżej uzasadnienie do opinii.

1. Ocena rozprawy habilitacyjnej stanowiącej osiągnięcie, o którym mowa w art. 16 ust. 2

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa habilitacyjna doktor Moniki Kusiak *Reading comprehension in Polish and English: Evidence from an introspective study* (Kraków: Wyd. UJ, 2013) dotyczy problemów czytania w języku ojczystym i obcym. Praca napisana w języku angielskim składa się z trzech części – dwu teoretycznych i jednej empirycznej i wraz z aneksami, bibliografią oraz indeksem liczy 236 stron. Jest to praca oryginalna, wartościowa zarówno dla badaczy procesu czytania w języku ojczystym jak i obcym, która pozwala też nauczycielowi języka zrozumieć problemy z jakimi boryka się osoba czytająca w języku obcym, a także poznać strategie czytania, których trening może ułatwić uczącym się pokonywać owe trudności, jak również poznać możliwości jakie niesie technika ‘protokołów głośnego myślenia’ – nie tylko dla badaczy, ale też dla nauczania sprawności czytania.

Część teoretyczna pierwsza, składająca się z pięciu rozdziałów, dotyczy stanu wiedzy dot. problemów związanych z analizą procesu czytania w języku obcym – formułowanych przez badaczy hipotez odnośnie do natury czytania, wyników badań nad przetwarzaniem poszczególnych poziomów tekstu i ich relacji z językiem pierwszym. Autorka podejmuje się wszechstronnej analizy zjawiska z uwzględnieniem przetwarzania językowego – na poziomie słownictwa i zdania oraz

dyskursu – jak i pozajęzykowego, tj. wiedzy o świecie oraz wiedzy meta-lingwistycznej i meta-kognitywnej. Część pierwsza kończy się podsumowaniem wyników referowanych badań oraz implikacjami dla dalszych badań.

W części drugiej, na którą składają się cztery rozdziały, Autorka analizuje metodologię tzw. 'protokołów głośnego myślenia' stosowanych do badania procesu czytania – zarówno w języku ojczystym, jak i obcym. Po dokładnej charakterystyce owej metodologii, Autorka dokonuje analizy wybranych badań, w których owa metodologia stosowana była do badania procesu czytania w języku ojczystym, w językach obcych oraz w badania porównawczych. Charakterystyka poszczególnych badań poprzedzona jest zawsze zaprezentowaniem podstawowych informacji ich dotyczących w formie tabel (łącznie 6 tabel), przejrzystie systematyzujących wiedzę czytelnika w obrębie wybranej kategorii dotyczącej języka ojczystego, obcego, czy porównującej czytanie tekstów w dwu językach.

Obie części teoretyczne pokazują, że Autorka ma niezwykle bogatą wiedzę na temat prowadzonych w świecie i w Polsce badań nad procesami czytania – zarówno w języku ojczystym jak i obcym. Posiada umiejętność niezwykle krytycznego, ale w pełni uzasadnionego, spojrzenia na aktualne dokonania w tym zakresie. Umiejętnie wskazuje na obszary słabo rozpoznane oraz na zależność wyników badań od stosowanej metodologii. Obie części teoretyczne stanowią dobrą podstawę dla zreferowanych w części trzeciej jej własnych badań o charakterze porównawczym.

Część trzecia, na którą składa się 9 rozdziałów, opisuje przeprowadzone przez nią samą badania procesu czytania w obu językach na 10 osobowej grupie (ochotników), polskich studentów kolegium nauczycielskiego o zaawansowanym poziomie znajomości języka angielskiego (poziom C1 wg CEFR 2003). Badania miały charakter eksploracyjno-wyjaśniający. Autorka wybiera psycholingwistyczną koncepcję czytania uwzględniając dwie perspektywy badawcze, tj. jedną traktującą proces czytania jako strategiczne rozwiązywanie problemu oraz drugie –konstruktywistyczne, tj. czytanie jako bezpośrednie zaangażowanie się czytelnika w tekst. Oba podejścia zostały dobrze umocowane w teorii przywołanej w części pierwszej pracy. Zastosowana metodologia badań to protokoły głośnego myślenia oraz wywiad z uczestnikami przeprowadzony po zakończeniu czytania. Dane otrzymane w wyniku nagrań głośnego myślenia, po przetranskrybowaniu i przetłumaczeniu na język angielski przez badaczkę wypowiedzi w języku polskim, odniesione zostały do poszczególnych akapitów tekstów i poddane 5 etapowej analizie, w trakcie której Autorka brała pod uwagę różne kryteria: (1) taksonomia strategii czytania stosowanych przez uczestników, (2) zidentyfikowane problemy i zastosowane przez czytających rozwiązania, (3) stworzone przez

czytających modele tekstów, (4) idiosynkratyczne wzorce konstruowania znaczenia, (5) rozumienie tekstu. Ponadto w etapie 6 Autorka przeprowadziła wywiad z każdym z uczestników badania.

Każdy z etapów potraktowany został jako oddzielne studium badawcze, dla którego sformułowana oddzielne pytania badawcze i przedstawiono rezultaty oraz wnioski. Kolejne etapy są konsekwencją obserwacji poczynionych na wcześniejszym etapie. W zależności od charakteru rezultatów przedstawiono je w tabelach w formie opisowej i/lub w formie danych statystycznych otrzymanych w wyniku zastosowania właściwych dla problemu metod statystycznych. Łącznie rezultaty zawarto w 16 tabelach (III. 2, - III.17). Ponadto, gdy dane na to pozwalały, zilustrowano je za pomocą prezentacji wyników w formie rankingu median dla poszczególnych tekstów oraz różnic między tekstami (rys. III 1- III 5.). Wszelkie interpretacje danych poparte są cytatami z protokołów głośnego myślenia. Opis jest dokładny i klarowny, daje dobry wgląd w przeprowadzone niezwykle złożone badanie choć Autorka nie uniknęła pomyłek. W tabeli III 15. (s. 172) oceny dla uczestników A i F nie zgadzają się z przyjętymi kryteriami, jednakże pomyłka ta nie wpływa na jakość interpretacji wyników.

Całe badanie zostało poddane skrupulatnej analizie ze względu na ich organizację, wiarygodność i adekwatność metod badawczych i analizy danych, zasadności triangulacji ze względu na przyjęte podstawy teoretyczne, jakość zebranych danych, zastosowaną metodologię badań oraz zastosowanie różnych procedur badawczych na tych samych danych. Autorka poddaje też sumiennej analizie ograniczenia swojego badania, zwracając uwagę na takie czynniki jak: wielkość grupy, zastosowanie techniki głośnego myślenia i jej potencjalnego wpływu na przebieg procesu czytania, wpływ konieczności przełączeń między czytaniem w języku obcym a głośnym myśleniem w języku ojczystym, a także jej własny wpływ – jako nauczyciela uczestników badań oraz badacza – na przebieg badań i jakość otrzymanych danych. Autorka wyprowadza wnioski dla dalszych badań oraz sugestie odnośnie do możliwości wykorzystania głośnego myślenia jako techniki nauczania czytania w języku obcym.

Ponadto, załączone 3 aneksy zawierają: (1) zaprezentowanie sposobu w jakim Autorka wykorzystuje model Bruce'a Brittona (1994) do badania tekstów z podaniem cytatów z protokołu ilustrujących poszczególne składniki modelu, (2) kolejno prezentacje tekstów wraz z ich analizą oraz zestawieniem porównawczym kroków zwartych w tekstach, (3) scharakteryzowanie stylów indywidualnych 3 uczestników, u których ujawniono specyficzne strategie, poparte cytatami z przeprowadzonego z nimi wywiadu. Bogata bibliografia

wskazuje na dobre zorientowanie w temacie, źródła rzetelnie przytoczone a załączony na końcu indeks terminów podnosi wartość akademicką pracy.

Praca napisana jest ładnym językiem, choć Autorka nie ustrzegła się drobnych błędów nie zakłócających wszakże rozumienia wyводу (z jednym wyjątkiem – nie jest dla mnie jasne czy na s. 191 w sekcji 9.2. linijce 6 Autorka rzeczywiście ma na myśli głośne czytanie („reading aloud”) czy głośne myślenie („thinking-aloud”). Struktura pracy jest przejrzysta i podsumowując, oceniam ją niezwykle pozytywnie.

2. Ocena dorobku

Dr Monika Kusiak ma bogaty dorobek publikacyjny. Mieszczą się w nim oprócz monografii habilitacyjnej: 8 artykułów naukowych w czasopismach naukowych (z tego 6 po uzyskaniu stopnia doktora), 24 artykuły naukowe w tomach zbiorowych (w tym 22 po doktoracie), 7 artykułów popularyzatorskich w czasopismach dla nauczycieli (3 po doktoracie), redakcja 2 publikacji zbiorowych, a także opracowane przez nią 2 skrypty dla studentów uczących się języka angielskiego oraz (współ)udział w przygotowaniu 7 pomocy dydaktycznych do nauki języka angielskiego na poziomie gimnazjum (podręczników, książki nauczyciela, zestawu testów). W dorobku po doktoracie Kandydatka ma także 2 tłumaczenia i 1 recenzję.

2.1. Dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora

W swojej pracy badawczej dr Monika Kusiak koncentruje się na 3 głównych domenach: sprawności czytania, kształceniu nauczycieli języków obcych oraz interakcji w klasie językowej.

Najważniejszym polem badawczym dr Moniki Kusiak jest proces czytania oraz złożone uwarunkowania kompetencji czytania w języku obcym (J2), jak również techniki mające wpływ na rozwijanie owej kompetencji. Tematowi temu poświęcona jest monografia habilitacyjna oraz liczne artykuły opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora (zob. zał. 3A pkt. II A. 2, B. 2, III B. 1, 2, 7, 9, 10, 13, 16, 17, 18, 21; C 2, 4, 5, 6). Sięgając do osiągnięć różnych spokrewnionych dyscyplin (np. językoznawstwa, psychologii, psycholingwistyki, badań nad akwizycją języka drugiego) a nie tylko glottodydaktyki, Kandydatka analizuje relacje między sprawnością czytania w języku ojczystym i obcym, a także ocenia znaczenie gramatyki tekstu dla obu procesów, czy świadomości fonologicznej w początkowym okresie nauki czytania i dla rozpoznawania słów. Interesuje ją też możliwość stymulacji procesu

czytania – np. wpływ jaki ma trening meta-kognitywny na rozwój rozumienia tekstu oraz wiedzę meta-kognitywną dotyczącą uczenia się języka, możliwość treningu w zakresie strategii czytania traktowanego jako proces ‘kreatywny’, czy też stymulowanie rozumienia przez świadomie sterowaną rozmowę. Dr Kusiak analizuje również problemy z jakim muszą się zmierzyć nauczyciele chcący ocenić proces czytania – rozważa zastosowanie wybranych teorii czytania w konstruowaniu i ocenianiu trafności i rzetelności testów czytania, czy też to jakie umiejętności mierzymy stosując testy czytania. W pracach tych Kandydatka jasno przedstawia teoretyczne założenia własnego badania, sięgając do różnych teorii (odwołując się do autorów koncepcji), swoje dokonania umiejętnie i krytycznie analizuje, wskazując na słabości badania a także nakreślając problemy badawcze, które należałoby podjąć, aby lepiej zrozumieć złożone procesy zachodzące w trakcie czytania w języku obcym. Jej najważniejszym wkładem w poznanie sprawności czytania w języku obcym jest analiza wpływów międzyjęzykowych i międzykulturowych, problem którym w Polsce dotychczas się nie zajmowano.

Kolejna domena to proces kształcenie nauczycieli języków obcych. Problemowi kształcenia nauczycieli poświęcone są pozycje III A. 1, B. 4, 5, 6, 8, 12, C. 1, 3. (zob. zał. 3 A). Dr Monika Kusiak kontynuuje swoje zainteresowania z okresu przed uzyskaniem stopnia doktora i odnosi się do kompetencji nauczyciela rozwijanej w trakcie studiów w Nauczycielskim Kolegium Językowym, wskazuje na potrzebę rozwoju kompetencji w zakresie stosowania nowych technologii czy też umiejętności prowadzenia tzw. badań w działaniu, jako niezbędnego czynnika rozwoju refleksyjności nauczyciela, a także analizuje problemy wynikające z konieczności odbywania praktyk pedagogicznych.

Innym problemem badawczym jest interakcyjny charakter rozwoju kompetencji w języku obcym w warunkach klasowych. Interakcyjność łączy z rozwojem sprawności czytania (zał. 3 A pkt. II B. 2, III. B. 9), ale zwraca też uwagę na konieczność badania klasowego dyskursu interakcyjnego na poziomie akademickim (poz. III B. 20, 22).

Oprócz publikacji pisanych Kandydatka ma w dorobku 36 komunikatów naukowych wygłaszanych (w większości po uzyskaniu stopnia doktora) na konferencjach naukowych – krajowych i zagranicznych (Czechy, Łotwa, Węgry, Włochy), a także wygłosiła 4 referaty na spotkaniach naukowych zorganizowanych w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Kandydatka uczestniczyła też w szkoleniach i konferencjach mających na celu podniesienie jakości kształcenia i oceniania języków obcych a także kwerendach w uniwersytetach zagranicznych dbając o własny rozwój zawodowy.

Dr Monika Kusiak jest członkiem 2 towarzystw naukowych – Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego i Stowarzyszenia Nauczycieli Akademickich Filologii Angielskiej (PASE).

2.2. *Dorobek dydaktyczny*

Dr Monika Kusiak ma duże doświadczenie dydaktyczne. W swojej karierze uczy(ła) w 3 uczelniach akademickich (Uniwersytet Jagielloński, Krakowska Akademia im. A. Frycza Modrzewskiego, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej) kształcących nauczycieli języka angielskiego i piastując kolejno stanowiska nauczyciela języka angielskiego, lektora, wykładowcy, starszego wykładowcy, a po uzyskaniu stopnia doktora – adiunkta.

W swojej praktyce dydaktycznej prowadziła wykłady i ćwiczenia z dydaktyki języka angielskiego jako obcego na poziomie licencjackim i magisterskim, psycholingwistyki, gramatyki opisowej i dydaktycznej, praktycznego nauczania języka angielskiego – w tym w systemie zdalnego nauczania. Pod jej opieką ok. 80 studentów uzyskało tytuł zawodowy Licencjata. Ponadto od 2012/2013 prowadzi też seminarium magisterskie.

W swoim dorobku dydaktycznym ma również opracowywanie autorskich programów do zajęć, układanie egzaminów końcowych z praktycznej znajomości języka angielskiego dla grupy kolegów nauczycielskich, a także egzaminów wstępnych dla uczelni macierzystej, które to testy poddawane były standaryzacji. We współpracy opracowała pomoce do nauczania języka angielskiego na poziomie gimnazjum (podręczniki, książkę nauczyciela, testy).

Kandydatka wzięła udział w projektach adresowanych do szerszego grona nauczycieli języków obcych polegających na prowadzeniu warsztatów dla mentorów opiekujących się praktykami studentów, czy też sponsorowanych przez British Council warsztatach dla edukatorów nauczycieli języków na Łotwie i Estonii dotyczących opracowywania standardowych egzaminów maturalnych.

2.3. *Dorobek organizacyjny*

Kandydatka pełni(ła) też ważne funkcje organizacyjne. W latach 2006-2010 była kierownikiem zespołu badawczego w NKJO UJ organizując działalność badawczą poprzez nadzorowanie naukowych spotkań zespołu, inicjując seminarium naukowe nt. *Dialogue in foreign language education*. Była też współorganizatorem siedmiu konferencji, a od 2004 roku jest rzeczoznawcą Ministerstwa Edukacji Narodowej ds. podręczników i programów nauczania języka angielskiego.

3. Konkluzja końcowa

Biorąc pod uwagę osiągnięcia naukowe dr .Moniki Kusiak stwierdzam, że oceniam je pozytywnie. Nastąpił istotny przyrost ilościowy i jakościowy publikacji po uzyskaniu stopnia doktora. Badania prowadzone przez nią dotyczą istotnych zjawisk związanych z rozwojem sprawności czytania w języku obcym. Kandydatka uczestniczy w akademickim dyskursie na forum międzynarodowym. Swojej działalności nie ogranicza tylko do badań. Ma bogaty dorobek popularnonaukowy i dydaktyczny. Oceniając zarówno cały dorobek (naukowy, publikacyjny, dydaktyczny), jak i pracę habilitacyjną Kandydatki wnioskuję, że jest to dorobek znaczący w sensie ilościowym i jakościowym dla reprezentowanej dyscypliny naukowej (językoznawstwa stosowanego). Tym samym uważam, że spełnia ona wymogi art. 16 ust. 2 Ustawy i wnioskuję o dopuszczenie jej do dalszych etapów procedury habilitacyjnej.

Poznań, 12. listopad 2013

Prof. dr hab. Teresa Śiek-Piskozub

